

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ
КУЛЬТУРИ ІМЕНІ ІВАНА БОБЕРСЬКОГО
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ**

Стахів І. М.

ЛЕКЦІЯ № 9

ФОРМУВАННЯ І РОЗПОДІЛ ПРИБУТКУ

з навчальної дисципліни

Фінанси та фінанси підприємств

спеціальність: **073 Менеджмент**

Опорний конспект лекції з дисципліни «Фінанси та фінанси підприємств» для студентів спеціальності 073 Менеджмент

VII с. (денна, заочна форми навчання)

Тема 9. Формування і розподіл прибутку.

1. Формування чистого доходу, валового прибутку та чистого прибутку (збитку) як результатів фінансово-господарської діяльності підприємств.
2. Порядок використання прибутку суб'єктами підприємницької діяльності.

1. Прибуток — найважливіша фінансова категорія, що відображає позитивний фінансовий результат господарської діяльності підприємства, характеризує ефективність виробництва, і зрештою свідчить про рівень і якість виробленої продукції, стан продуктивності праці, рівень собівартості. Одночасно прибуток впливає на зміцнення фінансового стану підприємства, інтенсифікацію виробництва за будь-якої форми власності. Він є не лише джерелом забезпечення внутрішньогосподарських потреб підприємств, а й джерелом формування бюджетних ресурсів держави.

Прибуток як кінцевий фінансовий результат діяльності підприємства становить собою різницю між загальною сумою доходів і витратами на виробництво й реалізацію продукції"

У фінансовому словнику "прибуток" визначається як перевищення сукупних доходів над сукупними витратами. Обчислюють його як різницю між валовим вииторгом (без податку на додану

вартість і акцизного збору) та витратами на виробництво і реалізацію продукції (робіт, послуг). Прибуток є основним узагальнюючим показником фінансових результатів виробничо-господарської діяльності підприємства.

Фінансовий результат від операційної діяльності визначається як алгебраїчна сума валового прибутку (збитку), іншого операційного доходу, адміністративних витрат, витрат на збут та інших операційних витрат.

Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування визначається як алгебраїчна сума прибутку (збитку) від операційної діяльності, фінансових та інших доходів, фінансових та інших витрат.

Різниця між прибутком від звичайної діяльності до оподаткування та сумою податку на прибуток дає кінцевий фінансовий результат — прибуток від звичайної діяльності.

Окремо від фінансових результатів від звичайної діяльності відображаються відповідно: невідшкодовані збитки та прибутки від надзвичайних подій (стихійного лиха, пожеж, техногенних аварій тощо).

Чистий прибуток — це сума прибутку підприємства після сплати податку на прибуток; її обчислюють як алгебраїчну суму прибутку від звичайної

діяльності, надзвичайного прибутку та податку з надзвичайного прибутку (рис. 4.1).

Остаточний фінансовий результат діяльності підприємства за П(С)БО розраховується як алгебраїчна сума прибутку (збитку) від звичайної діяльності та надзвичайного прибутку, надзвичайного збитку і податків з надзвичайного прибутку.

Формування прибутку підприємства відповідно до П(С)БО відображають дані табл. 4.1.

Для підвищення ефективності роботи підприємств першочергове значення має виявлення резервів збільшення обсягів виробництва і реалізації, зниження собівартості продукції, зростання прибутку.

Для визначення основних напрямів пошуку резервів збільшення прибутку фактори, які впливають на його отримання, класифікують за різними ознаками (рис. 4.2).

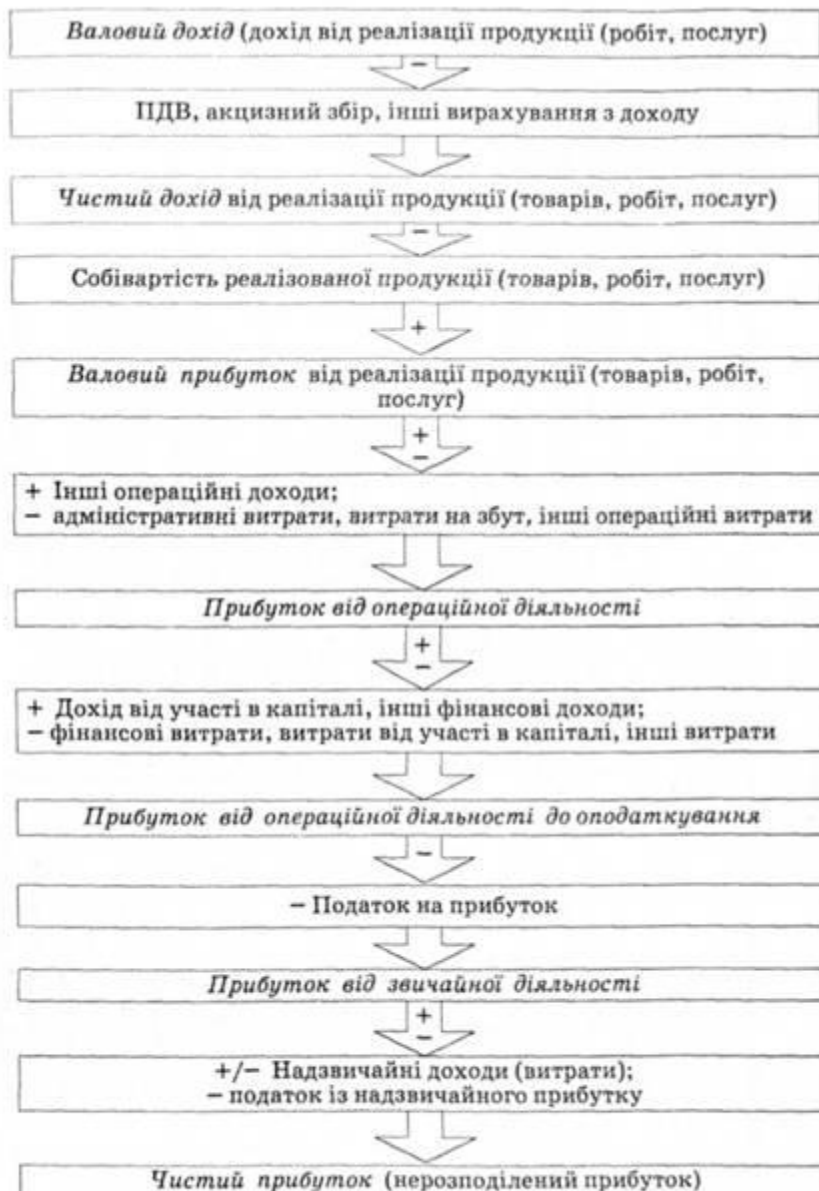

Рис. 4.1. Схема формування чистого прибутку згідно з Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку

Прибуток підприємства			
Прибуток (збиток) від звичайної діяльності		Прибуток (збиток) від надзвичайних подій	
Операційної діяльності		Іншої звичайної діяльності	
<p>Основної діяльності</p> <ul style="list-style-type: none"> реалізація продукції, товарів, робіт, послуг 	<p>Іншої операційної діяльності</p> <ul style="list-style-type: none"> реалізація оборотних активів; реалізація іноземної валюти; доходи від операційної оренди; доходи (втрати) від операційних курсових різниць; одержані (сплачені) пеня, штрафи, неустойки; дохід від списання кредиторської заборгованості; відшкодування раніше списаних активів; одержані гранти, субсидії; інші доходи (втрати) від операційної діяльності 	<p>Фінансових операцій</p> <ul style="list-style-type: none"> доходи (втрати) від інвестицій в асоційовані дочірні підприємства; доходи (втрати) від спільної діяльності; дивіденди одержані; відсотки, одержані за облігаціями та за іншими цінними паперами; інші доходи від фінансових операцій 	<p>Іншої звичайної діяльності</p> <ul style="list-style-type: none"> реалізація фінансових інвестицій; реалізація основних засобів; реалізація нематеріальних активів; реалізація інших нематеріальних активів; реалізація інших необоротних активів; ліквідація необоротних активів; дохід (втрати) від неопераційних курсових різниць; дохід від безоплатно отриманих оборотних активів; уцінка необоротних активів; інші доходи (втрати) від звичайної діяльності
			<p>Прибуток (збиток) від надзвичайних подій</p> <ul style="list-style-type: none"> втрати від стихійного лиха; втрати від технічних катастроф і аварій; відшкодування збитків від надзвичайних подій; інші надзвичайні доходи і витрати

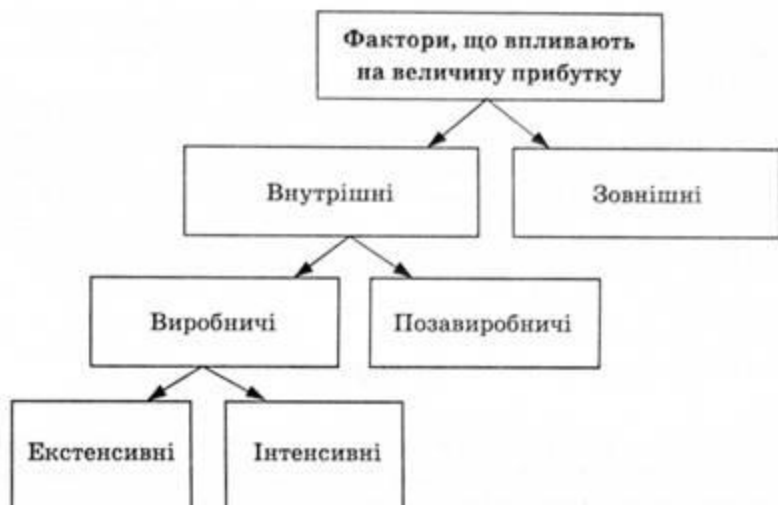

Рис. 4.2. Фактори, що впливають на величину прибутку

До зовнішніх факторів належать природні умови, державне регулювання цін, тарифів, відсотків, податкових ставок і пільг, штрафних санкцій та ін. Ці фактори не залежать від діяльності підприємств, але можуть значно вплинути на величину прибутку.

Внутрішні фактори поділяються на виробничі і позавиробничі. Виробничі фактори характеризують наявність і використання засобів і предметів праці, трудових і фінансових ресурсів і в свою чергу поділяються на екстенсивні та інтенсивні. Екстенсивні фактори впливають на процес одержання прибутку через кількісні зміни: обсягу засобів і предметів праці, фінансових ресурсів, часу роботи обладнання, чисельності персоналу, фонду робочого часу тощо. Інтенсивні фактори впливають на процес отримання прибутку через "якісні" зміни: підвищення продуктивності обладнання і його якості, застосування прогресивних видів матеріалів і удосконалення технології їх обробки, прискорення обертання оборотних засобів, підвищення кваліфікації і продуктивності праці

персоналу, зниження матеріаломісткості продукції, удосконалення організації праці і більш ефективного використання фінансових ресурсів тощо.

До поза виробничих факторів належать, наприклад, постачальницько-збутова і природоохоронна діяльність, соціальні умови праці і побуту тощо.

При здійсненні фінансово-господарської діяльності всі ці фактори знаходяться в тісному взаємозв'язку і взаємозалежності. "Прямий" вплив на величину собівартості продукції, а отже і прибутку, пов'язаний з тим, наскільки раціонально й економно витрачаються матеріальні ресурси, адже частка матеріальних витрат у складі собівартості зазвичай коливається від 60 до 90 %.

З огляду на економічну природу прибутку його розподіл є складовою частиною загальної системи розподілу валового внутрішнього продукту і чистого продукту. Через розподіл прибутку реалізується одна із його найважливіших функцій - стимулювання діяльності підприємницьких структур. Прибуток має забезпечити підприємство власними коштами для розширеного відтворення основного капіталу, фінансування інноваційних та інвестиційних проектів, стимулювати підвищення ефективності виробництва та формування централізованого грошового фонду. Від досконалості форм і методів розподілу прибутку залежить зацікавленість підприємств та окремих працівників у постійному зростанні і удосконаленні виробництва та підвищенні його ефективності. Саме прибуток є основним джерелом матеріального заохочення працівників підприємств, власників акцій, підприємців і менеджерів. Тому головним у системі розподілення прибутку має бути урахування економічних інтересів підприємств, працівників та суспільства.

Схематично структуру розподілу й використання прибутку підприємства відповідно до

міжнародних стандартів можна виразити в такий спосіб (рис. 7.5.).

Рис. 7.5. Структурна схема розподілу і використання прибутку

В умовах ринкових відносин механізм розподілу прибутку має велике значення. У ньому відображається ефективність господарської діяльності; від нього залежить дієвість господарської самостійності і самофінансування. Ринок зумовлює докорінну зміну механізму розподілу прибутку.

В умовах різноманіття форм власності не існує єдиної схеми розподілу прибутку.

Волонтаристський розподіл і перерозподіл прибутку підприємства деформували інтереси працівників, породили їхнє утриманське ставлення до результатів виробництва, що стало однією з причин глибокої економічної кризи.

Входження підприємств у ринкові відносини вимагає докорінної зміни механізму розподілу доходів відповідно до нових умов ринкового господарювання. За цих умов виникла потреба ввести єдину систему взаємовідносин підприємств з державним бюджетом, відмовитися від багатоканальної системи платежів і встановити єдиний норматив відрахування від прибутку в держбюджет. Так, до 01.01.1997 згідно із Законом України "Про систему оподаткування" прибуток підприємств у межах граничного рівня рентабельності оподатковувався за ставкою 35%. Ця цифра навіть нижча, ніж у високо розвинутих країнах світу, де аналогічний показник -37,0-53,4%. З 2004 р. в Україні згідно з новим податковим кодексом ставка оподаткування прибутку підприємств становить 25%.

Нині складність проблеми розподілу та використання прибутку підприємств посилюється тією

обставиною, що перехід до ринкової економіки в Україні здійснюється в умовах збереження старих структур управління, які протидіють розвиткові нових економічних відносин. У розподілі прибутку підприємств виділяють два етапи. Перший етап - це розподіл балансового прибутку. Учасниками цього розподілу є держава і підприємство. У результаті розподілу кожний з учасників одержує свою частку прибутку. Пропорція розподілу прибутку між державою і підприємницькими структурами має дуже важливе значення для забезпечення потреб і держави, і суб'єктів підприємницької діяльності. Від правильного вирішення цієї проблеми залежить розвиток вітчизняної економіки в цілому. Велике значення при цьому має податкова політика держави щодо суб'єктів підприємницької діяльності, яка реалізується в сумі податків, що сплачуються за рахунок прибутку, у визначенні ставок оподаткування тощо. Другий етап — це розподіл і використання прибутку, що залишився у розпорядженні підприємницьких структур після здійснення платежів до державного бюджету. На цьому етапі можуть створюватися за рахунок прибутку цільові фонди для фінансування певних витрат, задоволення відповідних потреб. Згідно з прийнятими положеннями міжнародних стандартів в Україні відбуваються зміни у розподілі й використанні прибутку підприємств. Нині визначення чистого прибутку підприємства здійснюється виключенням із загальної суми прибутку тільки податку на прибуток. Тепер сплата штрафів підприємством безпосередньо не впливає на обсяг його чистого прибутку. Новими положеннями не передбачено формування за рахунок прибутку ряду цільових фондів, як це відбувалося раніше. Передбачено використання чистого прибутку підприємства на створення резервного фонду, виплату дивідендів, поповнення статутного фонду та інші напрямки використання (див. рис. 7.5). Детально порядок розподілу та використання прибутку визначається статутом суб'єкта підприємницької діяльності.

Згідно з Господарським кодексом України, державні комерційні підприємства за рахунок прибутку утворюють спеціальні (цільові) фонди, призначені для покриття витрат, пов'язаних з їх господарською діяльністю: амортизаційний фонд; фонд розвитку виробництва; фонд споживання (оплати праці); резервний фонд та інші фонди, передбачені статутом підприємства. Порядок визначення нормативів відрахувань до цих фондів, їх розміри, порядок формування і використання

встановлюються законом. З розвитком ринкових відносин вплив держави на господарську діяльність підприємницьких структур, розподіл і використання прибутку зменшуватиметься.

Контрольні запитання і завдання

- 1. У чому полягає сутність витрат виробництва? Назвіть види витрат виробництва.
- 2. Яке значення для суб'єктів підприємництва має поділ витрат виробництва на постійні та змінні витрати? Яка між ними різниця?
- 3. Що таке граничні витрати? З якою метою вони розраховуються?
- 4. Що таке собівартість продукції? Як вона визначається?
- 5. Назвіть основні шляхи зниження витрат виробництва.
- 6. Чи існують такі витрати виробництва, які оплачуються і тоді, коли не виробляється жодної продукції?
- 7. Які з економічних витрат підприємства є зовнішніми, а які - внутрішніми?
- 8. У чому полягає сутність прибутку як економічної категорії?
- 9. Охарактеризуйте функції прибутку в системі ринкових відносин.
- 10. Які форми прибутку виділяють у діяльності підприємницьких структур?
- 11. Що таке норма прибутку та як вона визначається?
- 12. Які чинники сприяють збільшенню норми прибутку?
- 13. У чому полягає сучасний механізм розподілу прибутку підприємства?
- 14. Назвіть основні напрями використання прибутку суб'єктами підприємницької діяльності в сучасній системі ринкових відносин.